

2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Науково-методичний посібник / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Коджаспаров А. Ю., Коджаспарова Г. М. Педагогический словарь для студентов высших и средних педагогических учебных заведений./ А. Ю. Коджаспаров, Г. М. Коджаспарова – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 176 с.
4. Кузьміна Н. В., Кухарев Н. В. Психологічна структура діяльності вчителя./ Н. В. Кузьміна, Н. В. Кухарев. – Гомель: Гомельський держ. у-т, 1976. – 87 с.
5. Освітні технології. Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. / За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2000. – 256 с.
6. Подмазин С. И. Личностно ориентированное образование: социально-философское исследование / С. И. Подмазин – Запорожье : Просвіта, 2000. – 84 с.
7. Психологія. Підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін./ За ред. Ю. Л. Трофімова. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2000. – 560с.
8. Савостьянов А. И. Личностно ориентированный подход в профессиональной подготовке актера: дис. ... д-ра психол. наук: 13.00.08 / А. И. Савостьянов – М., 1997. – 380 с.
9. Синенко В. Я. Профессионализм учителя / В. Я. Синенко // Педагогика. – 1999. – № 5. – С.45.
10. Языкова Н. Б. Индивидуально-дифференцированный подход к профессиональной подготовке студентов консерваторий: дис. ... канд. пед. нау:13.00.04 / Н. Б. Языкова. – О., 1992. – 192 с.

УДК [378:37.011.3-051]:78

Міщанчук В. М.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

В статье рассматриваются актуальные вопросы музыкально-исполнительской подготовки будущих учителей музыки в контексте культурологического подхода; подчеркивается, что построение учебно-воспитательного процесса должно способствовать овладению личностью образцами мировой культуры, культурными формами взаимодействия и сотрудничества, методами и стилями деятельности для передачи подрастающему поколению лучших образцов передового культурного опыта. Акцентируется внимание на том, что успешная реализация культурологического подхода в подготовке будущих учителей музыки основывается на общих чертах, присущим другим видам искусства. Изучение лучших достижений национальной культуры будет способствовать духовному развитию будущего специалиста, формированию его самосознания, глубокому погружению в современные музыкальные композиции и созданию собственных интерпретационных концепций музыкальных произведений.

Ключевые слова: культура, культурологический подход, культурологическая подготовка, музыкально-исполнительская подготовка, будущий учитель музыки.

The article considers topical issues of music performance training of future teachers of music in the context of cultural approach; stresses that the development of the educational process should promote the acquisition of individual samples of human culture, cultural forms of interaction and cooperation, methods, and styles of activity for transmission to the younger generation of the best examples of best cultural experience. Focuses on the fact that successful implementation of culturological approach in the preparation of future teachers of music will contribute to the realization of specific features of musical art and features of other types of art. The study of the best achievements of national culture will contribute to the spiritual development of the future specialist, the formation of its identity, a deep immersion in contemporary musical composition and create their own interpretation of the concepts of music.

Keywords: culture, cultural approach, cultural training, music performance training, the future teachers of music.

Оновлення в сучасній мистецькій освіті пов'язані з новим поглядом на особистість майбутнього вчителя музики, який володіє не лише всебічними знаннями, моральними і духовними якостями, безмежно любить дітей, а й виступає посередником між суспільством та учнями для передачі всього зібраного попередніми поколіннями найкращого музично-виконавського досвіду людства, засвоєння знань, формування вмінь та навичок, виховування в них найвищих моральних цінностей. Тому важливого значення у музично-виконавській підготовці майбутніх учителів музики набуває застосування культурологічного підходу, що передбачає знайомство студентів з видатними досягненнями в галузі культури, педагогічними надбаннями педагогів-музикантів, засвоєнням й збереженням світового та національного культурного досвіду, формуванні ціннісних орієнтацій.

У професійній підготовці майбутніх учителів застосування культурологічного підходу в контексті загальнофілософських і культурологічних традицій знайшло відображення у працях І. Зязюна, В. Суханцевої. Вони наголошують на необхідності перегляду традиційної освітньої системи у напрямку надання освітньому середовищу культурологічного характеру, наповнення її аксіологічним змістом. У контексті впровадження культурологічного підходу визначаються механізми формування мистецьких цінностей в мистецтвознавчих працях О. Самойленко, у професійній педагогіці розгляд культурних проблем, цінностей та компонентів сучасної освіти обґрунтовується в роботах Є. Бондаревської, Т. Іванової, Н. Крилової, О. Рудницької та ін. Проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя музики висвітлюється у працях Л. Масол, Н. Миропольської, Н. Овчаренко, Г. Падалки, Т. Рейзенкінд, О. Щолокової та ін. Так Н. Миропольська наголошує на тому, що існування культури безпосередньо залежить від того, наскільки людина відчуває і самореалізується у культурному просторі. Науковці Л. Масол, Г. Падалка, О. Щолокова, розглядають мистецьку освіту як продукт культури, а майбутніх учителів музики та учнів вважають споживачами і активними творцями культури.

Розглядаючи термін «культура», необхідно зазначити, що він має латинське походження («cultura») і означає виховання, освіту, розвиток. З точки зору філософії, культура виступає у таких значеннях: обробляти, вирощувати, створювати. Вона представляє собою продуктивно-творчу діяльність суспільства в різних галузях; розглядається у єдності процесів опредмечування та розпредмечування, а її основним завданням є вивчення надбань людської історії, найкращих досягнень для збагачення внутрішнього світу особистості.

У педагогічному словнику культура розглядається як у широкому так і вузькому значеннях. У широкому вона представляє собою «сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які виражають історично досягнутий рівень розвитку суспільства і людини й втілюються в результатах продуктивної діяльності. У вузькому розумінні культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості» [1, 183].

У дослідженнях Т. Рейзенкінд ми стикаємось з таким розумінням слова «культура», яке складається з компонентів «культ» і «ур». «Культ» означає турбота, а «ур» у перекладі з санскриту – це «світло» або «творчий принцип». У науковця таке розуміння поняття «культури» асоціюється з духовністю, внутрішнім духовним горінням [6, 351].

Висвітлюючи питання освіти з огляду культурологічного підходу, І. Зязюн наголошує на необхідності виявлення та уточнення специфічних особливостей культури, які притаманні кожній особистості, проявляються в її діяльності й виступають фундаментом для утворення особистісних смислів, почуттів, народження цінностей з одного боку і такі форми соціальності, акти технічного відтворення, що дозволяють говорити про вияви цивілізації з іншого [2].

На думку С. Сисоєвої, у розв'язанні концепції змісту освіти, її модернізації важливого значення набуває застосування культурологічного підходу. Освіта з позиції даного підходу виступає як соціокультурною системою, що забезпечує розвиток людської індивідуальності, наслідування культурних норм, цінностей, ідей, підготовку майбутнього вчителя до існування в полікультурному та міжкультурному середовищі. За визначенням С. Сисоєвої,

культурологічна парадигма є особливо актуальною, коли мова йде про виховання у підростаючого покоління поваги до себе та інших членів суспільства, толерантної поведінки в різних культурних середовищах [8, 13].

В основі професійної підготовки майбутнього вчителя, за Т. Івановою, лежить культурологічний підхід, який для формування особистості педагога виступає культурно-виховним ідеалом. Дослідниця вважає, що інтеграція системи освіти, філософії, психології, об'єднання зусиль професіоналів з різних галузей культури виступає головним орієнтиром культурологічного підходу до загальної педагогічної підготовки майбутніх учителів. Особливістю нового підходу є те, що особистість у навчально-виховному процесі, виступаючи об'єктом виховання, постає як суб'єкт культури, цінитель та творець культурних цінностей. Підготовка майбутнього вчителя, з огляду культурологічного підходу, представляє собою процес взаємопереходів, взаємозбагачення протилежностей, потреб, цілей, умов, результатів, які знаходяться в стані вічного руху, але водночас складають єдність усієї системи. Т. Іванова зазначає, що характерним для культурологічної підготовки є діяльність, спрямована на аксіологічне усвідомлення знань та реалізацію майбутнім фахівцем особистісних культурно-значимих функцій. Основна мета даної підготовки, на думку дослідниці, – це володіння зразками людської культури та передача підростаючому поколінню найкращих взірців передового культурного досвіду [3, 26–30].

Згідно з культурологічним підходом до музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики важливого значення набуває думка І. Зязюна. Він наголошує на необхідності такої побудови навчального процесу, де його зміст та форми будуть направлені на оволодіння базовими культурними цінностями і культурними формами взаємодії та співробітництва, що базуються на особистісному та колективному досвіді й сприятимуть о професійному росту. Як зазначає науковець, для реалізації майбутнім фахівцем особливо ціннісних еталонів життєтворчості важливими є такі базові психологічні характеристики: професійна компетентність поведінкова гнучкість, особистісна спрямованість [2].

Використання культурологічного підходу у підготовці майбутніх фахівців мистецтва, за Г. Падалкою, набуває важливого значення в контексті нової парадигми людино творення, спрямованості на розвиток загальної та художньої культури. Для забезпечення цілісності художнього світобачення студентів, на думку науковця, у процесі реалізації культурологічного впливу мистецької діяльності необхідно звернути увагу на інтегративний характер художнього виховання. Г. Падалка наголошує на доцільності звернення під час музичного навчання до різних видів мистецтв, використання різноманітних художніх образів. Усвідомлення специфічних ознак мистецької діяльності та спільних рис, притаманних іншим видам мистецтва, сприятиме успішній реалізації культурологічного підходу в підготовці майбутніх учителів музики [5, 12–13].

Як зазначає О. Рудницька, у розумінні передачі, наслідуванні та засвоєнні культури майбутнім учителем музики важливу роль відіграє інформаційно-семіотична концепція культури. Основними підходами даної концепції є технологічний, діяльнісний та аксіологічний підходи. Суть інформаційно-семіотичної концепції культури полягає в тому, що кожне її явище має особливий смисл і виражається у певних знаках, які можуть бути вербальними (слова людської мови) і знаками штучних мов (ноти, ритм, рухи, фарби, лінії та ін.). Таким чином, знаково-відображальна система, що утворюється завдяки поєднанню різних знаків, дозволяє кодувати та передавати художню інформацію. Дослідниця зазначає, що для всіх видів діяльності людини є важливим знання унікальної мови культури. За О. Рудницькою, символ-знак, на відміну від простого знаку, може по-різному трактуватись, залежно від контексту. Саме світ художньої культури представляє собою образно-символічну систему, а спеціальною метою і призначенням мистецької діяльності, на думку дослідниці, є народження нових абстрактних, узагальнених образних символів [7, 42–43].

У розвитку культури, на думку О. Рудницької, особливого значення набуває мистецтво, за допомогою якого відбувається впровадження культурних норм і цінностей, знань і уявлень, що дозволяють суспільству повноцінно функціонувати і виступати для людини джерелом життєвого досвіду. Належну роль у вихованні високо культурної особистості, у забезпеченні її духовного розвитку відіграє вивчення найкращих досягнень

національної культури. У творчій діяльності виконавців-інтерпретаторів, мистецтвознавців, педагогів, критиків та інших митців «акумулюються результати культурної творчості цілих художньо-історичних епох, що завжди мають водночас універсальний і національний характер» [7, 46].

Можна зауважити, що для майбутніх учителів музики важливим постає розуміння та усвідомлення того, що загальнолюдська культура вбирає в себе елементи національного самобутнього. Таким чином відбувається зв'язок національної культури зі світовою, діалог з іншими культурами. Вплив викладача на студента в процесі музично-виконавської підготовки має спрямовуватись на глибоке пізнання національних особливостей музичного мистецтва поруч із найкращими зразками світової культури, що сприятиме духовному розвитку майбутнього фахівця, формуванню його самосвідомості, уявлень про широку палітру національних образів, з яких вимальовується художня картина світу. Вивчення, осягнення та розуміння мистецьких цінностей минулого дозволяє глибоко зазирнути в сучасні музичні композиції, сприяє формуванню творчих здібностей особистості, створенню своєї інтерпретаційної концепції музичного твору.

Науковець Т. Рейзенкінд вважає, що формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя музики повинно ґрунтуватись на «засадах створення ситуацій моральності, що передбачає унікальність бачення світу завдяки збільшенню особистісного потенціалу» [6, 320]. На думку дослідниці, формування моральних якостей особистості буде ефективним за умови поєднання філософських знань з мистецтвом, що сприяє утворенню цілісних художніх образів. Також важливим компонентом професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики є культура читання, яка є одним із видів теоретичної діяльності, спрямованої на пізнання навколишнього світу, набуття й утворення нових смислів, на формування синтетичних професійно-педагогічних знань (засвоєння психолого-педагогічних, художніх, музичних, спеціальних текстів), які складають єдність музичних і позамузичних факторів впливу на особистість. Т. Рейзенкінд наголошує на необхідності формування не тільки різноманітних уявлень, естетичних почуттів для сприйняття музичних творів, а й моральних якостей, пов'язаних з духовністю [6, 322].

За Н. Овчаренко, використання культурологічного підходу до мистецької професійної освіти дозволяє студентам оволодіти культурним досвідом різних видів мистецтв, ознайомитись з педагогічними надбаннями кращих педагогів-музикантів, мистецькими досягненнями видатних виконавців світу. Важливого значення у підготовці майбутніх учителів музики набуває обізнаність в інших видах мистецтва: живопису, літературі, архітектурі, театрі, хореографії, кіно. Науковець вважає, що привласнення цінностей майбутніми фахівцями у процесі культурологічної підготовки відбувається як на знаннєвому так і на почуттєвому рівнях, проходячи шлях катарсису або гедонізму [4, 78–79].

Ми погоджуємось з думкою Н. Овчаренко, що опанування культурними цінностями майбутніми фахівцями музичного мистецтва передбачає декодування художніх смислів музичних творів, які відображають внутрішній світ композитора, стилістичні особливості історичної епохи. Культурологічний підхід до музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики сприяє зростанню духовних потреб особистостей, підвищенню загального культурного рівня, дозволяє ефективно виконувати професійну діяльність, сформувати ціннісну сферу майбутніх фахівців.

Отже, впровадження культурологічного підходу в процесі музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики дає змогу виховати високо духовну особистість, здатну до усвідомленого морального вибору в світі різноманітних культурних цінностей, до духовно-морального самовдосконалення, творчого саморозвитку, опанування найкращими досягненнями у сфері музичного виконавства для досягнення вершин у професійній діяльності.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Зязюн І.А. Освітній простір культури в педагогічній теорії / І.А. Зязюн // Kstafcene zawodowe: pedagogika i psihologia – Професійна освіта: педагогіка і психологія : [пол.–укр.

журнал] / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченхстохова; К., 2005. – Вип. VII. – С. 35–46.

3. Иванова Т.В. Культурологическая подготовка будущего учителя : [монографія] / Т.В. Иванова. – К.: ЦВП, 2005. – 282 с.

4. Овчаренко Н.А. Культурологійний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва / Наталя Анатоліївна Овчаренко // Педагогіка вищої та середньої школи : [зб. наук. праць] / За ред. д.п.н., професор З. П. Бакум. – Кривий Ріг: КП ДВНЗ «КНУ», 2013. – Вип. 38. – С. 75–79.

5. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта Україна, 2008. – 274 с.

6. Рейзенкінд Т.Й. Дидактичні основи професійної підготовки вчителя музики в педуніверситеті : [монографія] / Тетяна Йосипівна Рейзенкінд. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. – 640 с.

7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька : [навч. посібник] / Оксана Петрівна Рудницька. – К.: ТОВ «Інтерпроф», 2002. – 270 с.

8. Сисоєва С.О. Розвиток освіти в умовах полікультурного глобалізованого світу / С.О. Сисоєва // Проблеми полікультурності у неперервній професійній освіті: наукове видання; за ред. К. В. Балабанова, С. О. Сисоєвої, І.В. Соколової. – Маріуполь: Ноулідж, 2001. – С. 11-18.

УДК 378.016:785

Мозгальова Н. Г.

АДАПТАЦІЯ ДО КОНЦЕРТНИХ ВИСТУПІВ ЯК ЗАГАЛЬНОМУЗИЧНА ПРОБЛЕМА

В статье рассматривается вопрос адаптации будущих учителей музыкального искусства к концертным выступлениям. Анализируются различные толкования понятия «адаптация», обоснованы факторы, влияющие на адаптацию студентов к концертным выступлениям, определены этапы предварительной организации работы студента и преподавателя над музыкальным произведением, условия успешной адаптации будущих учителей музыкального искусства к концертным выступлениям.

Ключевые слова: адаптация, адаптация к концертным выступлениям, учителя музыкального искусства, музыкальное произведение, зал, аудитория.

The article discusses the adaptation of the future teachers of musical art to live performances. The various interpretations of the concept of "adaptation", justified the factors affecting the adaptation of students to live performances, determined steps the provisional organization of the student and the teacher of the musical work, the conditions for successful adaptation of the future teachers of musical art to live performances.

Keywords: adaptation, adaptation to concerts, music teachers, music, hall, room.

Актуальність дослідження проблеми адаптації майбутніх вчителів музичного мистецтва до концертних виступів в процесі інструментально-виконавської підготовки зумовлена потребами сучасної теорії і практики музичного навчання, в якому поки що не здійснено наукового обґрунтування поняття «адаптація до концертних виступів», його соціальних і художньо-професійних функцій, засобів формування тощо. Недостатня теоретична розробленість даного питання негативно впливає на якість практичного пристосування студентів до концертно-виконавської діяльності, а звідси, і на якість підготовки фахівців даного напрямку. У зв'язку з цим цілеспрямована спрямованість дослідників на вивчення процесу адаптації студентів до концертних виступів є необхідною і своєчасною.

У наукових дослідженнях представлено різноманітні точки зору, наукові позиції і концепції щодо розуміння і тлумачення поняття «адаптація». Так, психологічний словник